

LAPS/45/2026, 17.4.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026

Viite: Sivistysvaliokunta keskiviikko 22.04.2026 klo 11.30 / K 2/2026 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu arvioi yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskunnalle antaman kertomuksen sisältö yleissopimuksen näkökulmasta.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää yhdenvertaisuusvaltuutetun suositusta selvittää ja arvioida kattavasti perusopetuslain uudistettujen tukea koskevien säännösten vaikutuksia vammaisiin oppilaisiin tärkeänä, mutta korostaa, että säännösten vaikutuksia tulee selvittää ja arvioida kaikkien tukea tarvitsevien lasten osalta.
- Koulutuksen yhdenvertaisuus ja lapsen oikeudet oli lapsiasiavaltuutetun vuoden 2025 toiminnan painopisteenä. Keskeisin tutkimusten ja asiantuntijatiedon pohjalta vuoden aikana tehty havainto on se, että lapsen sosioekonominen tausta vaikuttaa entistä vahvemmin lapsen oppimistuloksiin.
- Vuosikertomuksen havaintojen perusteella lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, että tällä hallituskaudella tehtyjen, erityisesti sosiaaliturvaa kiristävien päätösten myötä lapsiköyhyys on entisestään lisääntynyt.
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa todetaan, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän vastuuta häirinnän poistamisesta vahvistettiin yhdenvertaisuuslain uudistuksessa vuonna 2023. Vastuun vahvistaminen oli kannatettava muutos, mutta lapsiasiavaltuutettu kuitenkin ilmaisee syvän huolensa siitä, että vastuun lisääminen ei toistaiseksi ole juurikaan näkynyt käytännössä.

- Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomuksen havainnoista nousee myös esiin maahanmuuttajataustaisten lasten kohtaama syrjintä. Lisäksi havaintona on maahanmuuttajataustaisten lasten heikkomat oppimistulokset kantasuomalaisiin lapsiin nähden, joihin tutkimuksen mukaan vaikuttavat heikko kielitaito ja vanhempien matala sosioekonominen asema.
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee ulkomaalaislasten säilöönoton kieltämistä, jota myös lapsiasiavaltuutettu ja muun muassa YK:n lapsen oikeuksien komitea ovat vaatineet. Jos säilöönottoa kuitenkin jatketaan, on sen yhteydessä varmistettava lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen.
- Suomessa on havaittu vakavia puutteita myös vapautensa menettäneiden lasten yhdenvertaisessa pääsyssä opetukseen.
- Lapsiasiavaltuutettu yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukseen palauttaa lainsäädäntöön varhaiskasvatukseen velvollisuus toimipaikkakohtaiseen yhdenvertaisuussuunnitteluun. Myös koulutusta yhdenvertaisuussuunnittelusta ja lasten näkemysten huomioimisesta suunnittelussa tulee lisätä.
- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun ehdotusta yhdenvertaisuuslain häirintää koskevan sääntelyn täsmentämisestä siten, että myös urheilujärjestöille ja -seuroille asetetaan velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin häirinnän poistamiseksi. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että sääntelyssä tulisi edellyttää lisäksi, että havaitusta häirinnästä ja syrjinnästä ilmoitettaisiin lapsen huoltajalle tai lailliselle edustajalle.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026 on laaja ja kattava katsaus yhdenvertaisuusvaltuutetun tekemään työhön yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Se sisältää myös lukuisia ehdotuksia lainsäädännön ja muiden toimien kehittämiseksi, jotta yhdenvertaisuus ja perusoikeudet toteutuisivat entistä paremmin suomalaisessa yhteiskunnassa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on arvioinut myös lasten yhdenvertaisuuden toteutumista useissa yhteyksissä.

Sivistysvaliokunta on pyytänyt lausuntoa valiokunnan toimialan osalta. Lapsiasiavaltuutettu keskittyy siten arvioimaan yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta ja siihen sisältyviä suosituksia lapsen oikeuksien näkökulmasta erityisesti kasvatuksen, koulutuksen, kulttuuritoiminnan ja urheilun osalta. Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin huomauttaa, että eriarvoisuus ja syrjintä vaikuttavat monitasoisesti ja laaja-alaisesti lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen, minkä vuoksi yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukset tulisi ottaa kaikilta osin huomioon.

Kasvatus ja koulutus

Oikeus koulutukseen on vahvistettu YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (artiklat 28 ja 29). YK:n lapsen oikeuksien komitea on useissa ratkaisuisaan painottanut, että kaikkien sopimusvaltion lainkäyttöpiirissä olevien lasten sivistykselliset oikeudet on turvattava heidän hallinnollisesta asemastaan riippumatta.¹

Kasvatus ja koulutus on kolmanneksi suurin asiaryhmä yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolle tulevista yhteydenotoissa. Keskeisiä teemoja ovat olleet vammaisille lapsille tehtävät mukautukset, häirintä kouluissa ja uskonnollisia tilaisuuksia. Alkuperään, vammaisuuteen ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvät kiusaamista koskevat yhteydenotot yhdenvertaisuusvaltuutettuun ovat lisääntyneet. Kansalaiset ovat samankaltaisissa asioissa yhteydessä usein myös lapsiasiavaltuutettuun. Lapsiasiavaltuutettu ohjaa yhteydenottajia oman toimivaltansa puitteissa ja myös olemaan matalalla kynnyksellä yhteydessä yhdenvertaisuusvaltuutettuun tilanteissa, joissa tunnistamme olevan kyse yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaan kuuluvista kysymyksistä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee kertomuksessaan, että perusopetuslain uudistettujen tukea koskevien säännösten vaikutuksia vammaisiin oppilaisiin on selvitettävä ja arvioitava kattavasti ja että mahdolliset puutteet on korjattava (s. 97). Lapsiasiavaltuutettu pitää suositusta tärkeänä, mutta korostaa, että säännösten vaikutuksia tulee selvittää ja arvioida kaikkien tukea tarvitsevien lasten osalta. Tukea tarvitseva hyvin erilaiset oppilaat, tarjolla on eritasoista tukea kunkin oppilaan tarpeen mukaan eikä tuen tarve aina johdu vammaisuudesta. Lapsiasiavaltuutettu on pitänyt hyvänä, että oppimisen tuen uudistuksella pyritään siirtämään tuen painopistettä varhaiseen tukeen ja että oppilaan ja huoltajien oikeusturvaa vahvistetaan. Lapsiasiavaltuutettu korosti kyseisestä hallituksen esityksestä sivistysvaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että uudistuksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että sääntelyn toimeenpanoon on käytettävissä riittävät resurssit.² Korostamme tätä edelleen.

Koulutuksen yhdenvertaisuus ja lapsen oikeudet oli lapsiasiavaltuutetun vuoden 2025 toiminnan painopisteenä. Keskeisin tutkimusten ja asiantuntijatiedon pohjalta vuoden aikana tehty havainto on se, että lapsen sosioekonominen tausta vaikuttaa entistä vahvemmin lapsen oppimistuloksiin.³ Tämä on lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta suuri ongelma. Vuosikertomuksessaan 2025⁴ lapsiasiavaltuutettu esitti seuraavat havainnot yhdenvertaisuuden toteutumisesta koulutuksessa:

- Lasten oppimistulokset ovat heikentyneet, ja eniten ovat heikentyneet alimman sosioekonomisen taustan omaavien oppilaiden oppimistulokset.
- Pahentunut lapsiperheköyhyys heikentää koulutuksen yhdenvertaisuutta entisestään. Taloudellinen stressi voi vaikuttaa vanhempien mahdollisuuksiin tukea lasta koulunkäynnissä sekä lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen.
- Lapsen sukupuoli vaikuttaa oppimistuloksiin. Erot esimerkiksi tyttöjen ja poikien lukutaidossa ovat Suomessa suurempia kuin OECD-maissa keskimäärin.
- Lapsen sosioekonominen tausta vaikuttaa lapsen koulutuspolkuun ja jatkokoulutusvalintoihin. Myös lapsen sukupuoli ja asuinpaikka vaikuttavat jatkokoulutusvalintoihin.
- Asenteet koulutusta kohtaan ovat eriytyneet, ja koulutususko on heikentynyt.
- Lasten kokemaan kiusaamiseen ja syrjintään koulussa ei ole onnistuttu puuttumaan riittävästi.
- Oppilaiden osaamisen arviointikäytännöt vaihtelevat yksilö-, koulu- ja aluekohtaisesti.
- Lapsen asuinpaikka vaikuttaa koulutuksen yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Kuntien panostukset lasten koulutukseen vaihtelevat esimerkiksi kunnan taloudellisen tilanteen mukaan, ja kunnat toteuttavat eri tavoin koulutusuudistuksia, kuten oppimisen tuen uudistusta.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden koulu- ja palveluverkkouudistukset ja säästötoimenpiteet heijastuvat koulutuksen alueelliseen yhdenvertaisuuteen.
- Lasten sosiaali- ja terveysten palvelujen ongelmat heijastuvat koulutuksen yhdenvertaisuuteen. Jos lapsi ei saa tarvitsemaansa apua palveluista, se voi näkyä lapsen oppimisessa ja kouluarjessa monella tapaa.
- Osaamiserot maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten lasten välillä ovat Suomessa suurempia kuin OECD-maissa keskimäärin, mutta eivät ole viime arvioinneissa kasvaneet.
- Suomalainen koulutusjärjestelmä ei tarjoa riittäviä valmiuksia maahanmuuttajataustaisille lapsille perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja työelämään.

- Maahanmuuttajatausta yhdistää hyvin erilaisissa tilanteissa olevia lapsia, joten tuen tarve tulee aina arvioida yksilöllisesti. Tämä tulee huomioida päätöksenteossa.
- Maahanmuuttajataustaiset lapset kokevat kantasuomalaisia lapsia enemmän kiusaamista koulussa ja kohtaavat myös syrjiviä asenteita yhteiskunnassa.
- Inklusiota koulutuksessa ei ole onnistuttu toteuttamaan ihmisoikeusperustaisesti ja lapsilähtöisesti. Inklusiota on käytetty jopa säästökeinona, kun vammaisia ja tuen tarpeessa olevia lapsia on sijoitettu normaaliopetukseen ilman heidän erityistarpeidensa huomioimista. Inklusiivinen koulutus on keskeinen keino taata kaikille oppijoille, myös vammaisille lapsille, laadukas koulutus ja mahdollisuus yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.
- Kotikoulua käyvät lapset ovat keskenään eriarvoisessa asemassa. Kotikoulun käyminen voi itsessään olla eriarvoistavaa.

Myös lasten omat näkemykset koulutuksesta ja yhdenvertaisuudesta tukevat lapsiasiavaltuutetun havaintoja. Lapsiasiavaltuutettu tapasi vuoden 2025 aikana lapsia Kotkassa, Kuhmossa, Ristijärvellä ja Turussa ja tapaamisiin osallistui yhteensä 115 lasta eri koulutusasteilta. Monet lapset kertoivat, että koulu on heidän mielestään yhdenvertainen paikka, mutta toisaalta monet lapset kertoivat myös, että koulu ei ole hyvä paikka kaikille lapsille kiusaamisen tai ennakkoluulojen vuoksi. Lasten mukaan toisten oppilaiden kiusaamisen ja syrjimisen kohteeksi joutuvat usein varsinkin maahanmuuttajataustaiset, seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, vammaiset tai erilaiselta näyttävät oppilaat. Jotkut lapset kertoivat myös opettajien kohtelevan oppilaita eriarvoisesti esimerkiksi arvostelukäytännöissä. Eriarvoisen kohtelun lisäksi oppimisvaikeudet, stressi, pitkät koulupäivät ja työrauhan puute nähtiin syinä sille, ettei koulu ole aina hyvä tai yhdenvertainen paikka kaikille.⁵

Lasten näkemyksistä kootut suositukset ovat seuraavat⁶:

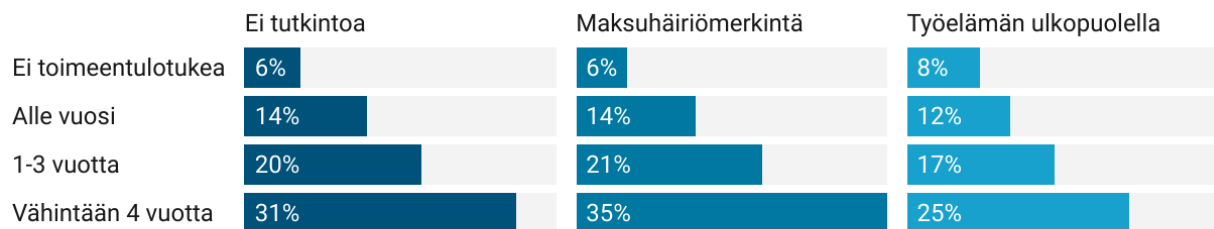
- Ennaltaehkäistään kiusaamista ja syrjintää kouluissa panostamalla tunne- ja kaveritaitojen opettamiseen. Puututaan kiusaamiseen ja syrjintään tehokkaasti.
- Kohdellaan oppilaita yhdenvertaisesti kouluissa.
- Tarjotaan oppilaille apua ja tukea. Tehdään avun ja tuen pyytäminen ja saaminen lapsille helpoksi.
- Huomioidaan jokainen lapsi yksilönä koulussa.
- Tarjotaan oppilaille mahdollisuuksia antaa palautetta opetuksesta ja koulua koskevista asioista. Huomioidaan oppilaiden antama palaute käytännössä.

- Kannustetaan ja tuetaan lapsia kotona ja koulussa. Neuvotaan, autetaan ja kuunnellaan tarvittaessa. Ei vaadita lapsilta liikaa.
- Tehdään koulutiloista viihtyisiä ja taataan työrauha.
- Selvitetään ja huomioidaan lasten näkemykset, kun tehdään koulua koskevia päätöksiä ja uudistuksia.
- Varmistetaan, että lapsiperheillä on riittävästi rahaa ruokaan ja liikkumiseen.

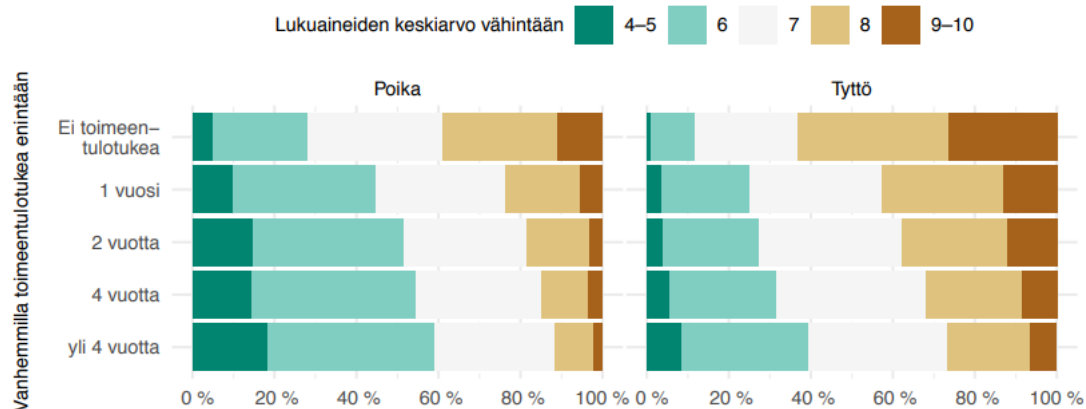
Vuosikertomuksen havaintojen perusteella lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, että tällä hallituskaudella tehtyjen, erityisesti sosiaaliturvaa leikkaavien päätösten myötä lapsiköyhyys on entisestään lisääntynyt. Sosiaali- ja terveysministeriön ennusteiden mukaan suhteellisessa köyhyydessä elävien lasten määrä tulee lisääntymään 31 000 lapsella, jolloin näiden lasten määrä kasvaa yli 150 000:een.⁷ Päätökset ovat kohdistuneet usein jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin lapsiperheisiin. Voimakas ja entisestään kiihtynyt inflaatio, korkojen nousu ja huolestuttavat työttömyysluvut heikentävät keskituloistenkin lapsiperheiden tilannetta ja lisäävät eriarvoisuutta. Tehtyjen leikkauspäätösten yhteydessä on usein todettu ”puolustuksena”, että niiden seurauksena vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen ajautuvat perheet voivat turvautua toimeentulotukeen. Lapsiasiavaltuutettu on pitänyt tätä kyseenalaisena, sillä toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi tukimuodoksi. Vanhempien toimeentulotuen tarpeella on todettu olevan yhteys lasten erityisen tuen tarpeisiin koulussa, heikkoon koulumenestykseen, jatko-opintoihin hakeutumiseen, mielenterveyden ongelmiin ja psyykelääkkeiden pitkäaikaiseen käyttöön, lastensuojelun tarpeeseen, rikollisuuteen, myöhempiin toimeentulovaikeuksiin, maksuhäiriömerkintöihin, toimeentuloasiakkuuteen sekä matalampaan koulutustasoon. Vanhempien matala sosioekonominen asema on yhteydessä lasten jäämiseen työn ja koulutuksen ulkopuolelle aikuisuudessa.⁸ Lapsiperheiden heikkoa sosioekonominen tilanne voi siis vaikuttaa lapsen elämään pitkälle aikuisuuteen saakka. Seuraavissa kuvioissa perheen tulotason ja toimeentulotuen tarpeen vaikutus lapsen koulutuspolkuun, koulumenestykseen ja tuen tarpeeseen on osoitettu Suomessa vuosina 1987 ja 1997 syntyneiden lasten keskuudessa.

Lapsuuden toimeentulovaikeudet yhdistyvät matalaan koulutukseen ja maksuhäiriöihin

Mitä pidempää perhe sai lapsuudessa toimeentulotukea, sitä epätodennäköisemmin lapsi myöhemmin kouluttautuu

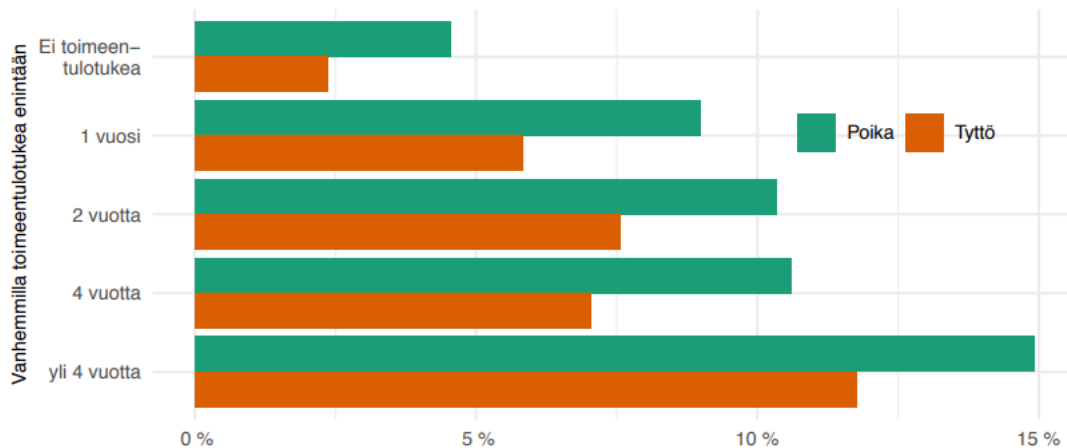

Kaavio: Lapsiperheköyhyys datana • Lähde: THL kohortti 1987 tutkimus • Väline: Datawrapper

Kuvio 27. Vuonna 1997 syntyneiden tyttöjen ja poikien keskiarvot vanhempien toimeentulotukiryhmittelyn mukaan.

Lähde: THL kohortti 1997 tutkimus (Ristikari ym. 2018).

Kuvio 41. Yksilöllistettyä opetusta saaneiden osuus vanhempien toimeentulotuen mukaisissa luokissa.

Lähde: THL kohortti 1997 tutkimus (Ristikari ym. 2018).

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa (s. 99) todetaan, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän vastuuta häirinnän poistamisesta vahvistettiin yhdenvertaisuuslain uudistuksessa vuonna 2023. Vastuun vahvistaminen oli kannatettava muutos, mutta lapsiasiavaltuutettu kuitenkin ilmaisee syvän huolensa siitä, että vastuun lisääminen ei toistaiseksi ole juurikaan näkynyt käytännössä. Huolimatta kaikista muistakin vuosien varrella tehdyistä kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisyyn tähtäävistä toimista, niitä ei kouluympäristöissä ole saatu loppumaan. Kouluterveyskyselyn 2025 mukaan kiusaaminen on pysynyt samana vuoden 2023 tuloksiin verrattuna (esim. ind. "kiusattuna vähintään kerran viikossa" perusopetuksen 4. ja 5. lk.: 9 % ja 8. ja 9. lk.: 8 %). Kiusaaminen on myös jatkunut huolestuttavan usein huolimatta siitä, että koulun työntekijä on saanut siitä tietää (esim. perusopetuksen 4. ja 5. lk.: 21 % ja 8. ja 9. lk.: 39 %). Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista 34 prosenttia kertoi syrjinnästä koulussa tai vapaa-ajalla (33 % vuonna 2023.)⁹ Ulkomaalaistaustaisilla lapsilla vastaavat osuudet ovat heikompia kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Noin 40 prosenttia 4. ja 5. luokkalaisista ja 8. ja 9. luokkalaisista noin 30 prosenttia 8. ja 9. luokkalaisista ulkomaalaistaustaisista lapsista on kokenut kiusaamista lukukauden aikana. He kokevat myös syrjintää koulussa ja vapaa-ajalla selkeästi enemmän kuin suomalaistaustaiset lapset: 8. ja 9. luokkalaisista n. 50 prosenttia.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomuksen havainnoista nousee myös esiin maahanmuuttajataustaisten lasten kohtaama syrjintä. Lisäksi havaintona on maahanmuuttajataustaisten lasten heikkomat oppimistulokset kantasuomalaisiin lapsiin nähden. Tutkimusten perusteella "oppilaan maahanmuuttajatausta itsessään ei ennusta heikkoa

osaamista, vaan olennaisia tekijöitä ovat puutteet kielitaidossa sekä perheen matala sosioekonominen asema”.¹⁰ Kielitaidon osalta lapsiasiavaltuutettu viittaa syksyllä 2026 voimaan tulevaan valmistavaa opetusta koskevaan lakimuutokseen. Muutoksella mahdollistetaan valmistavan opetuksen lisäopetus, mikä on myönteinen asia. Sen sijaan lakimuutoksella myös rajataan Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset lapset kokonaan valmistavan opetuksen ulkopuolelle. Lapsiasiavaltuutettu on katsonut, että rajausta voi loukata oppilaiden yhdenvertaisuutta ja se on myös inhimillisesti katsoen kyseenalainen.¹¹

Vaikka ulkomaalaislasten säilöönnotto ei varsinaisesti kuulu sivistysvaliokunnan toimialaan, lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että asia otetaan valiokunnan tarkasteluun siltä osin, kun sillä on vaikutuksia sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen. Säilöönnotto voi käytännössä estää tai merkittävästi rajoittaa lapsen koulutusta koskevan oikeuden toteutumista sekä heikentää muita oppimisen ja kehityksen edellytyksiä.

Kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskuntakertomuksestakin käy ilmi, komitea on edellyttänyt Suomelta lasten säilöönnoton lakkauttamista maahanmuuttoon liittyvissä tilanteissa.¹²

Lapsiasiavaltuutettu on toistuvasti vaatinut lasten säilöönnoton lopettamista Suomessa kokonaan ja toistaa kantansa myös tässä yhteydessä. Lapsiasiavaltuutettu kannattaa siten painokkaasti yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskunnalle esittämää ehdotusta lasten säilöönnoton kieltämisestä (s. 205). Säilöönnotosta tulee luopua, koska se on ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa.

Lapsiasiavaltuutetun käsityksen mukaan lasten säilöönnotto on Suomessa harvinaista, mutta se ei kuitenkaan poista toimenpiteen haitallisuutta yksittäisen lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta. Käytettävissä ei ole tietoa siitä, miten säilöönnotettujen lasten sivistykselliset oikeudet tosiasiallisesti toteutuvat. Yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskuntakertomuksessa viitataan kuitenkin tapaukseen, jossa lapset olivat äitinsä kanssa säilössä lähes kahden kuukauden ajan (s. 196). Tapaus osoittaa, että lyhytaikaisiksi tarkoitettujen toimenpiteiden ei välttämättä jää sellaisiksi käytännössä. EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimusta (ns. pakti) sovellettaessa voi tulevaisuudessa esiintyä samankaltaisia ongelmia. Tätä koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 16.4.2026.¹³

Sivistyksellisten oikeuksien kannalta keskeinen ongelma on, että etenkin pitkät säilöönnotot käytännössä katkaisevat lapsen oikeuden varhaiskasvatukseen ja opetukseen tai ainakin heikentävät sitä merkittävästi. Mikäli Suomi ei luovu säilöönnoton käytöstä, onkin erityistä

huomiota kiinnitettävä siihen, miten lapsen sivistykselliset oikeudet turvataan myös säilöönoton aikana.

Lapsiasiavaltuutettu toteaa vielä lisäksi, että Suomessa on havaittu vakavia puutteita vapautensa menettäneiden, vankeusrangaistusta suorittavien tai tutkintavankeudessa olevien lasten yhdenvertaisessa pääsyssä opetukseen.¹⁴ Lapsiasiavaltuutettu pyytää sivistysvaliokuntaa kiinnittämään erityistä huomiota tähän epäkohtaan sekä varmistamaan, että kaikkien vapautensa menettäneiden lasten oikeus yhdenvertaiseen koulutukseen toteutuu täysimääräisesti.

Varhaiskasvatuksen osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee kertomuksessaan (s. 100), että velvollisuus toimipaikkakohtaisesta yhdenvertaisuussuunnittelusta palautetaan lainsäädäntöön ja lisätään koulutusta yhdenvertaisuussuunnittelusta ja lasten näkemysten huomioimisesta suunnittelussa. Lapsiasiavaltuutettu yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukseen.

Lapsiasiavaltuutettu totesi lausunnossaan hallituksen esityksestä, jolla ko. velvoite poistettiin yhdenvertaisuuslaista, että esitys oli ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamien suositusten (2023) kanssa. Komitea on suositellut tehostamaan syrjinnän torjuntaa ja parantamaan erilaisia toimien vaikuttavuutta, joilla pyritään poistamaan lasten syrjintä kaikilta suomalaisen yhteiskunnan aloilta ja kaikista yhteiskuntapiireistä varhaisesta iästä alkaen.

Toiminnallinen toimipaikkakohtainen yhdenvertaisuussuunnitelma olisi myös erinomainen paikka ottaa lapset mukaan yhdenvertaisuustyöhön ja toteuttaa ihmisoikeuskasvatusta.¹⁵

Kulttuuritoiminta ja urheilu

YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut Suomelle syrjinnän, kuten rotusyrjinnän, vihapuheen ja viharikosten torjunnan tehostamista. Lapsiasiavaltuutettu puolestaan on todennut, ettei lasta saa harrastuksessa altistaa vaaraan tai huonolle kohtelulle ja mikäli tällaista ilmenee, tulee tilanteeseen välittömästi puuttua.¹⁶ Näihin huomioihin vastaisi osaltaan yhdenvertaisuusvaltuutetun ehdotus yhdenvertaisuuslain häirintää koskevan sääntelyn täsmentämisestä siten, että myös urheilujärjestöille ja -seuroille asetetaan velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin häirinnän poistamiseksi (s. 116). Erityisesti toimimatta jättämisen säätäminen syrjinnäksi vahvistaisi lasten tosiasiallista suojaa harrastustoiminnassa ja olisi linjassa sen kanssa, mitä esimerkiksi oppilaitoksilta edellytetään.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun ehdotusta ja ehdottaa lisäksi, että sääntelyä täsmennettäessä voitaisiin huomioida myös perusopetuslain 29 §:n muotoilu, joka

edellyttää havaitusta häirinnästä ja syrjinnästä ilmoittamista lapsen huoltajalle tai lailliselle edustajalle. Vastikään julkaistussa selvityksessä on nimittäin käynyt ilmi, että miltei 30 prosenttia epäasiallista kohtelua kokeneista lapsista ja nuorista ei ollut kertonut asiasta kenellekään.¹⁷ Näin ollen harrastustoiminnan ohjaajille asetettu velvollisuus ilmoittaa havaitsemastaan epäasiallisesta käytöksestä saattaisi johtaa siihen, että häirintä- ja syrjintätilanteet tulisivat nykyistä useammin aikuisten tietoon ja käsiteltäviksi ja vahvistaisi mahdollisuuksia puuttua niihin viivytyksettä.

Jyväskylässä 17.4.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
juristi

Sonja Vahtera
juristi

¹ Ks. esim. CRC/C/95/D/165/2021, kohdat 7.2 ja 7.4, CRC/C/96/D/132/2020, kohdat 8.12 ja 8.13

² Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. LAPS/117/2026, 11.10.2024. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_siv_he1142024vp

³ Rautapuro, J., Ouakrim-Soivio, N. (2026). Kuka tänään koulussa oppii? Eriytymiskehitys haastaa koulutuksen tasa-arvon. Teoksessa Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-598-2>

⁴ Mettinen, K., Pekkarinen, E. (toim.) (2025). Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2025. s. 12–13. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-307-0>

⁵ Ibid., s. 15.

⁶ Ibid., s. 18.

⁷ Sosiaali- ja terveysministeriö (2025). Toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön 2024–2026 muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

⁸ Ristikari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna; Gissler, Mika (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä : Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>

LAPS/45/2026

17.4.2026

LAPS-AK-2026-290

⁹ Kouluterveyskyselyn tulokset 2025, Sotkanet
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=K7PWNbb2T7HOD7PWDQgFAA==®ion=s07MBAA=&year=sy5zs9Y1AgA=&gender=t&t=bar>

Kiusaamisen jatkumista on kysytty ensimmäisen kerran 2025, joten seurantatietoa ei toistaiseksi ole.

¹⁰ Rautapuro, J., Ouakrim-Soivio, N. (2026). Kuka tänään koulussa oppii? Eriytymiskehitys haastaa koulutuksen tasa-arvon. Teoksessa Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-598-2>

¹¹ Ks. tarkemmin Lapsiasia-valtuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (valmistavan opetuksen lisäopetus ja aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitus). LAPS/125/2025, 29.9.2025.
<https://lapsiasia.fi/-/laps-lausunto-stv-he1032025vp>

¹² Lisäksi joukko YK:ssa lapsen oikeuksien ja maahanmuuton parissa toimivia asiantuntijoita on toukokuussa 2024 ottanut kantaa EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen täytäntöönpanoon ja edellyttänyt, että jäsenvaltiot kieltävät lasten säilöönnoton, koska se merkitsee lapsen oikeuksien loukkausta. Ks. Child immigration detention must be prohibited following adoption of EU migration and asylum pact, UN experts say | OHCHR, 2.5.2024. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/child-immigration-detention-must-be-prohibited-following-adoption-eu>

¹³ Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi HE 52/2026 vp. <https://www.eduskunta.fi/asiat-ja-aanestykset/valtiopaivaasiat/HE%2052%2F2026%20vp>

¹⁴ Ks. esim. EOAK/2971/2024, EOAK/4947/2022 ja YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomen 5. ja 6. määräaikaisraporttia koskevat loppupäätelmät (CRC/C/FIN/CO/5-6), kohdat 40 (d) ja 41 (f).

¹⁵ Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle yhdenvertaisuuslain 6 a §:n muuttamisesta. LAPS/115/2024, 14.10.2024. <https://lapsiasia.fi/-/laps-lausunto-tyv-he1052024vp>

¹⁶ Pekkarinen, E. (2020) Lapsen oikeudet ja harrastustoiminta. Teoksessa ”Siitä on pikemminkin vaiettu”. Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa (toim. Berg, P., Lehtonen, K. ja Salasuo, M.). Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 151, s. 33. <https://doi.org/10.57049/nts.267>

¹⁷ Toivonen, V., Kananen, M. (2025) Epäasiallinen kohtelu urheilussa. Teoksessa Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024 (toim. Kokko, S., Hämylä, R.). VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2025:1, s. 99. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202505214440>